

PER A SABER D'AMOR
(Obra poètica completa)
Gaspar Jaén i Urban

Para saber de amor, para aprenderle (...)
Jaime Gil de Biedma

Cadells de la fosca trencada
Cambra de mapes
La Festa
De l'amant a l'amat (Fragments)
Del temps present
Pòntiques
Territoris
Estellesiana
Sonets de l'hort de palmeres
Anex. Poètiques

ANEX. POÈTIQUES

ARS POÈTICA

POÈTICA. relatiu o pertanyent a la poesia; que conté poesia.

POESIA. art de fer obra en vers... envers...?

o

beure's una coca-cola (amb éssers dins?)

o

un renou de pluja pujant a La Drova

o

una carta del tio Pere -clac! xup! crac!-

o

patir una miqueta quan la nit cau i no es cotó

o

silenci a les ratlles d'un cos

o

un sobre gegant -estiu del 75- amb un ou de gallina fosca dins

o

descloure plecs i rugues de la neu

o

aquell ou de plàstic de la fira d'Onda que li regalàrem a Joan Navarro

o

un raspall de les dents

o

l'olor de pa amb oli i sal d'una caseta de la ribera de Cabanes

o

fer rutllets al cap

o

un pendejo

o

l'hortet de Motxo

o

un acte de fe mitjançant el qual l'aneguet lleig es torna pel-roig

o

un viatge per la vall del Po

o

paperines de cel i núvols de colors

o

oriflames al capvespre

o

un pendón

o

la lluita èpica de l'àliga i la lluna

o

una petxina pintada de verd i groc
o
un creuer per la Mediterrània guanyat en un premi
o
les cloïsses cantores
o
el primer tremolor de fresca de la nova tardor
o
el Toni Veroni, cama de budell
o
ya viene el negro zumbón cantando alegre el bayón
o
una manteta al coll blava, roja, roja, blava, pont de ferro
o
cançons de primavera portades per unes altres primaveres
o
uns oblits ja perduts a Lleida
o
tot plegat, la pròpia mitologia necessària per viure

Ciutat d'Elx, setembre del 1976

Benvolgut amic:

T'envie una selecció d'onze poemes del llibre, així com la poètica que em demanares.

Espera que la barreja que suposa aquesta no et sembla massa inconnexa. Veritablement tampoc no pretenia que semblés coherent. En tant que una poètica intenta ser una aclaració -justificació de vegades- de la poesia que hom fa, he volgut que la meua fos com un manifest -homenatge a totes aquelles coses (llibres, símbols, versos, persones, moments) que bé han influït en la meua poesia -en el Cadells..., concretament- bé han fet poètiques determinades parts de l'existència quotidiana o simplement han ajudat a viure amb una mica de tendresa. Es per això que per a mi i per a la gent que forma part d'una petita -important- història col·lectiva aquest recull d'elements entre «exòtics» i «maldits» -en el sentit de la poesia simbolista- formen un corpus entre vital, literari i mitològic que, si més no, ajuda a veure d'on ix part de la meua poesia i el sentit que pot tindre de joc, estima i joia (Cortázar).

(D'una carta a Emili Rodríguez Bernabéu)

(Textos publicats en: Emili Rodríguez Bernabéu, Migjorn (Poesia jove de les comarques del sud del País Valencià), Alacant, ed. Caixa d'Estalvis Provincial de la Excma. Diputació Provincial d'Alacant, 1977, 178 p., p. 155-157, ISBN 84-7231-382-4).

Revisat:

POÈTICA

L'objecte de la meua poesia vol ser l'esdeveniment personal i vital, quotidià o extraordinari, el món visible i tàtil, els records i les absències. Tot això entés com una experiència irrepètible, com a font de coneixement i com oríge del llenguatge.

La meua poesia vol narrar, exposar fets, contar històries o sensacions d'una forma bella. Quelcom poc nou i que s'apropa als llocs comuns sobre el tema.

Crec que tot s'ha dit ja i que solem repetir, amb variacions, els mateixos temes i les mateixes formes. A poc a poc he anat trobant-me allunyat de les avantguardes del període d'entreguerres i dels textualismes dels anys 60 que m'entusiasmaren tant fa un temps.

M'agrada treballar la matèria del llenguatge d'una forma realista, no exempta d'un cert simbolisme.

Amb la meua literatura pretenc emocionar i m'emociona intentar-ho i aconseguir-ho.

Comence els poemes tot prenent notes soltes en fulles disperses, conforme se m'acuden. Com si foren les fitxes d'un assaig o els brain-stormings dels anglòfils. Després, els hi aplique el sistema i la tècnica, les agrupe temàticament, els busque el metre i la mesura.

Faig esborranys successius -sempre a màquina- que després talle en tires allargades amb esquadra i bisturí, les estudie, les ordene i les enganxe amb cel·lo, tot formant unes curioses fulles de paper trossejat, ondulants, com serrells, que diverteixen molt les meues amistats.

Passe a màquina l'últim esborrany i faig les últimes correccions. Mai tinc originals nets. Corregesc encara sobre les proves i sobre el llibre imprès. Mai no acostume a considerar acabat un text, i poemes publicats en revistes han estat uns altres en aplegar-los en un llibre: de vegades faig coses que a mi em desesperen en els autors que m'agraden.

(Text publicat en castellà en: Joaquim Marco y Jaume Pont, La nueva poesía catalana. Texto bilingüe, «Selecciones de poesía española», Barcelona, ed. Plaza y Janés, 1984, 416 p., p. 300-301, ISBN 84-01-80982-7. Cal advertir, respecte al procés d'elaboració dels poemes, que aquest text fou escrit abans que comencés a treballar amb ordinador. Per a les meues tècniques de treball posteriors, cfr. «Poesia, arquitectura, ordinadors», conferència donada en el Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya, Demarcació de Barcelona, 30-06-1992).

Revisat:

QUINZE LÍNIES (APROXIMADAMENT) DE MOTIUS PELS QUALS ESCRIC LITERATURA EN CATALÀ

- 01 Crec que sé fer-ho.
 - 02 Tinc costum d'escriure des del deu anys.
 - 03 Tinc coses a contar.
 - 04 M'agrada escriure, em resulta agradable.
 - 05 De vegades no m'agrada ni tinc ganes d'escriure o em costa moltíssim, però aquesta dificultat m'estimula.
 - 06 És també un deure amb alguns amics.
 - 07 Com ja és sabut, escric perquè m'estimen més i/o per estimar-me més jo mateix.
 - 08 Pot ser un acte d'afirmació personal i col·lectiva.
 - 09 Escriure poesia és entretingut.
 - 10 És terapèutic per al mal del pas del temps.
 - 11 Hom té la sensació que la literatura -l'art- és una cosa que perdura més enllà de nosaltres mateixos.
 - 13 T'ajuda a sentir-te un personatge literari.
 - 14 És de les coses que poden fer passar el teu nom a la història, gran o petita.
 - 15 És una bonica manera de gastar el temps en coses aparentment inútils o improductives, com ara tenir cura d'un jardí, ordenar una biblioteca, col·leccionar fotografies o segelles.
- ...contestar preguntes estúpides té de mal que hom se sent obligat a ser enginyós.

(Resposta a una enquesta feta a diferents escriptors en català publicada amb el títol «L'enginy obligatori», El Temps, núm. 64, 09/15-09-1985, València, p. 41)

Revisat:

AQUELL 25 DE JUNY DEL 1963

Per què escrivia versos? Per què escrivia? Per a que escrivia? Per què versos? En les hores d'escriptura, però, sobretot, en les hores de silenci, m'he interrogat sovint sobre la motivació que em du a agafar un estri d'escriure i grafiar maldestrament unes paraules inicials, un primer balbuceig sobre el paper i, posteriorment, estar hores i hores avorrides, doloroses, entretingudes, divertides, estèrils, fèrtils, davant d'un poema a mitjan fer. D'una banda, sentia que escrivia per a mi mateix, sense preocupar-me pels demés, que de vegades era com sentir-me posseït pel déu que em donava les paraules i l'emoció justa, però sentia també que quan els meus poemes, arrossegant trossos de la meua vida, deixaven de ser privats i esdevenien públics, la meua veu podia ser la dels altres. Però això no podia ser tot i, a més de buscar dins meu, he mirat les explicacions que han donat autors que estimo, Gil de Biedma, Octavio Paz, Antoni Marí, Narcís Comadira, Ernesto Sábato, Pier Paolo Pasolini, Agustín García Calvo.

Sábato dóna un consell que aplique sempre, fins i tot abans d'oir-lo: no escriure ni un sol mot sobre un tema que no t'obsessione. Pasolini dóna una altra clau: només l'estimar importa, no l'haver estimat. Comadira parla de l'enyor com a motor poderós de l'escriptura poètica. García Calvo planteja el plany pel que s'ha perdut i també la doble utilitat de la cançó del presoner, que fa més lleugera la presó però que a la vegada la recorda. També en García Calvo hi vaig trobar la nostàlgica angoixa que jo sentia per quelcom que ha succeït, relacionada amb la impossibilitat que això pugui succeir:

"Se nos tiene enseñada una jerarquía, a la que desde el vulgo al filósofo parecen someterse; la posibilidad de algo tiende a su realización, y en su realización por tanto se cumple su posibilidad. Puedes tratar de razonarle al vecino airado: «¿No sientes que tú mismo lo estás diciendo?: ¿no ves que el hecho de que haya sucedido impide ya sin más que pueda suceder?; ¿que si ese plato se te ha caído de la mano y se ha estrellado contra las losas, es imposible que pueda ese plato caerse de la mano y estrellarse contra las losas?» «Pero era posible, ¿no?» «Era tal vez, amigo mío: ¿quien lo sabe? Pero eso es ya otra cuestión». Pero será seguramente inútil: él seguirá creyendo en lo que está mandado, y sospechando que estás jugando con las palabras o diciéndole locuras."

Antoni Marí, clarivident, en parlar dels escrits de Josep Pla, proposa la vida quotidiana com a objecte de l'escriptura, car les coses que s'expliquen en el món de la literatura no es poden trobar a la vida:

"Un home de lletres podia ser escèptic. Un pagès, no. Havia tastat el gust dels llibres, de les coses dels llibres. Però que podia escriure si a la vida no hi havia res? Es podien escriure llibres sobre el que diuen els llibres. Seria ploure sobre mullat. Seria dir mentides sobre les mentides. Per què no escriure la vida, amb tota la seva banalitat? Per què no escriure sobre res? I per què no escriure, sobretot? Si tot art és simbolisme, hi ha la creença prèvia en allò que es vol simbolitzar. I els llibres simbolitzen idees absolutes, sublimes i infinites que només són entre les seves pàgines. Ell havia cregut en l'infinit d'aquestes idees. Ara no. Ara sabia que només eren als llibres, no a la vida. I que la vida era una infinita banalitat, una infinita successió d'instantes, de moments que se succeïen i que negaven el valor permanent de les coses, per afirmar el caràcter efímer i instantani dels objectes, les idees, les imatges i les coses [...] I, doncs, per què no escriure pàgines infinites d'infinites banalitats: una manifestació del que és finit en l'infinit. Una negació infinita de l'infinit?"

I, per acabar, Gil de Biedma encerta amb la pregunta, no sé si amb la resposta:

Quizá hubiera que decir algo más sobre eso, sobre el no escribir. Mucha gente me lo pregunta, yo me lo pregunto. Y preguntarme por qué no escribo, inevitablemente desemboca en otra inquisición mucho más azorante: ¿por qué escribí? Al fin y al cabo,

lo normal es leer. Mis respuestas favoritas son dos. Una, que mi poesía consistió -sin yo saberlo- en una tentativa de inventarme una identidad; inventada ya, y asumida, no me ocurre más aquello de apostarme entero en cada poema que me ponía a escribir, que era lo que me apasionaba. Otra, que todo fue una equivocación: yo creía que quería ser poeta, pero en el fondo quería ser poema. Y en parte, en mala parte, lo he conseguido; como cualquier poema medianamente bien hecho, ahora carezco de libertad interior, soy todo necesidad y sumisión interna a ese atormentado tirano, a ese Big Brother insomne, omnisciente y ubicuo -Yo.

Allò més normal és llegir, diu Biedma. O pot ser allò més normal no és ni una cosa ni l'altra, ni llegir ni escriure, sinó entretindre's amb altres activitats (jardineria, jocs, treballs manuals), espectacles multitudinaris (televisió, futbol, automòbil), parlar amb uns o amb altres (de sexe, d'hisenda, de diners, del veïnat), viatjar o fer qualsevol de les coses que el Capital-Estat ens programen des dels Medis de Formació de Masses d'Individus.

¿Per què escriure? Quan els altres, amics, curiosos o periodistes m'ho han demanat no m'ha agradat la pregunta i l'he defugida amb les contestacions habituals, mig enginyoses, mig evasives. En ocasions he mirat cap arrere, cap a l'orige, com els teòrics francesos de l'arquitectura al segle XVII miraven de trobar en la cabana primitiva l'orige de l'arquitectura i, per tant, l'explicació del valor dels ordes clàssics. He buscat aleshores l'impuls primer que em feu escriure aquelles primeres ratlles que encara conserve dels meus onze anys i que he citat sovint.

Aquell dia de juny havia passat, com sempre, el xambilero pel carrer de Joaquín Santos, al sud del raval d'Elx, i, com sempre, vaig eixir a comprar-li l'aigua-civada del meu desdejuni. Però, per què, en arribar la nit, vaig sentir aquell poderós impuls, aquella emoció profunda que mai no m'ha abandonat i em feu explicar el que m'havia passat aquell dia? Per què he seguit fent-ho, any rera any, com un deure inexcusable amb mi mateix, malgrat sentir sovint la urgència de deixar-ho córrer?. En ocasions ho he relacionat amb el descobriment de l'enyor que s'amaga darrere del pas del temps, amb la mateixa mudança que porta el temps o amb el descobriment dels propis records. D'altres pensava que, en escriure, com Pla, la banalitat quotidiana, la salvava de l'oblit i del no-res, com si els sentiments i les imatges quedassen fixats, gravats en paraules sobre el paper. Però no ho sé pas. Aquell dia d'estiu del 1963, l'endemà de Sant Joan, no havia passat res de particular, però l'anodina activitat de la jornada quedà escrita en trenta-i-tantes línies acceptablement redactades i que és tot el que restà d'aquell dia anònim - però veritablement ha restat alguna cosa?-, un text que ha seguit obsessionant-me pel que tenia d'original, fundacional, primigeni, en la meua escriptura. De forma breu i ràpida, nerviosa i descriptiva, hi explicava els petits esdeveniments casolans, el desdejuni, el dinar; hi parlava dels avis, dels pares, de la germana, de les cosines, dels amics, del veïnat. Feia recompte del treball que havia fet en un petit taller de sabates. Però, sobretot, parlava del descobriment de la nostàlgia, de la dolcesa i la tristor d'haver viscut un temps agradós i, per viscut, impossible, irrepètible.

Certament, evoque encara amb nostàlgia aquell acte nostàlgic i conscient del xiquet d'onze anys que jo mateix vaig ser. I així ho conte. Aquell any havia començat a anar a l'institut laboral, un lloc on vaig aprendre tant i on, malgrat les amargors, m'hi vaig trobar raonablement bé (i en tenia consciència, ja aleshores, d'això). Havia llegit unes versions resumides del Quixot, de la Ilíada i de l'Odissea, un llibre de la col·lecció «Historias» d'editorial Bruguera, El Cid Campeador, (al qual se li n'afegiren, els anys següents, en la meua petita biblioteca altres títols que m'agradaven, però, més pels dibuixos que per les pàgines escrites: mai no he estat un bon lector) i havia llegit un llibre de Richmal Crompton, Les aventures de Guillermo, prestat per una cosina, però sense que m'agradassen gaire les malifetes i destrosses d'aquell trapella.

El curs 1962-63, el meu primer de batxillerat, havíem fet també alguns treballs de

redacció per al professor de literatura, Don Manuel Moragon. I crec recordar que m'havia trobat agust i entretingut escrivint-los en aquella llengua que no era la meua llengua materna, però que sentia com pròpia (aleshores i a Elx, lectures i escriptura només podien ser, òbviament, en castellà). La gramàtica em resultava difícil i incomprendible, però no així la literatura, ni tampoc l'escriptura, no l'exemple i l'aplicació d'aquelles regles tan difícils d'entendre per a mi, però que em resultaven tan fàcils d'aplicar.

Es cert que en aquell primer quadern s'aplegaven només textos en brut, prosaics, sense revisar, com els que he seguit fent després i faig encara, els únics que encara faig. Però als 17 anys, ja a la universitat, vaig començar a aprendre una mica de tècnica poètica: vocabulari, sinònims, mètrica, la rima que mai no m'ha agradat emprar.

Sovint he pensat que per sota, callandet, en aquell text dels meus onze anys ja hi havia l'embrió dels versos que havia de fer després, la nostàlgia i la tristesa que m'havia d'acompanyar; la meua actitud en escriure, en fer-ho per gust, debades, sense profit ni recompte, lluny de la tasca dels escriptors professionals que ho fan per a guanyar diners. Ja hi era la manera d'escriure el primer vers, fins i tot després de la màquina d'escriure i de l'ordinador, sempre a mà i a tinta, amb ploma estilogràfica, en quaderns cosits, sense poder tornar arrere ni modificar ni afegir ni llevar frases o paraules si no hi havia una tasca d'elaboració i depuració de l'escriptura i, per tant, dels records i de la memòria, una tasca que des de fa uns quants anys no vull tornar a emprendre.

Però, certament, tot açò que conte són suposicions o cabòries o literatura i bé podria anar errat i ser la veritat una altra. Clar que, en el fons, la cosa tampoc no té gaire importància.

(Text publicat amb motiu d'una lectura de poemes al Jardí Botànic de València el 20-07-2001, València, ed. Conselleria de Cultura, Generalitat Valenciana, 2001, s/p).

Revisat: